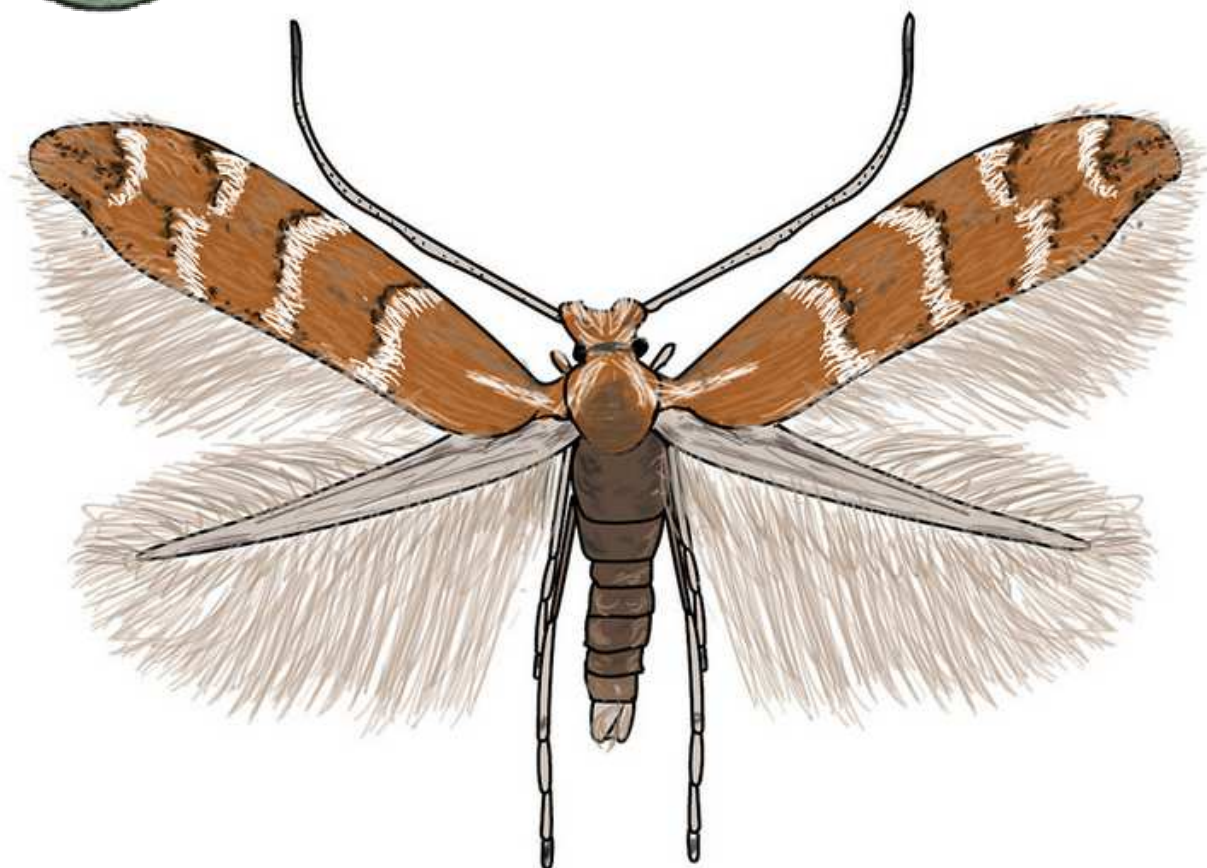

Rovarász Híradó

A Magyar Rovartani Társaság tájékoztatója
86. szám, 2017. május

Tartalom:

Rovarász kortársaink — MRT hírek — Sajtófigyelő
Rövid hírek

Rovarász Híradó

a Magyar Rovartani Társaság
negyedéves tájékoztatója

A tájékoztatóban megfogalmazott vélemények nem minden esetben tükrözik a Szerkesztőbizottság és a Magyar Rovartani Társaság vezetőségének álláspontját.

A Rovarász Híradót alapította 1989-ben: Nagy Barnabás

Felelős szerkesztő: Haltrich Attila (HA)

Szerkesztőbizottság: Balázs Klára (BK), Mészáros Zoltán (MZ), Merkl Ottó (MO), Nagy Barnabás (NB), Rédei Dávid (RD), Rozner István (RI), Szalóki Dezső (SZD), és Szőcs Gábor (SZG).

Szerkesztőség:
SZIE, Kertészettudományi Kar, Rovartani Tanszék,
1118 Budapest, Ménesi út 44.
Telefon: 3057219
drótposta: haltrich.attila@kertk.szie.hu

Magyar Rovartani Társaság (MRT)
1088 Budapest, Baross utca 13.

www.magyarrovartanitariarsag.hu

A Magyar Rovartani Társaság célja és feladata a rovaran általános művelése, elsősorban a magyarországi rovarvilág kutatása és vizsgálata, valamint a rovarani ismeretek terjesztése.

Elnökség (2017)

Elnök:	Vig Károly
I. alelnök:	Merkl Ottó
II. alelnök:	Szőcs Gábor
Titkár:	Puskás Gellért
Előadásszervező:	Koczor Sándor
Szerkesztő:	Merkl Ottó
Pénztáros:	Szalóki Dezső
Ellenőr:	Balázs Klára
Jegyző:	Szőke Viktória

Ülések – a nyarat kivéve – minden hónap harmadik péntekén a **SZIE Kertészettudományi Karán, az „E” épület E/2 termében (Budapest XI., Ménesi út 45), délután 4 órakor.**

Illusztráció

Címlapon:

Vadgesztenyelevél- aknázómoly

Cameraria ohridella Deschka & Dimič, 1986

(Lepidoptera: Gracillariidae)

Rajz: Somogyi Réka

Melyik idegen nyelvet érdemes megtanulni? A kérdés költői volt: természetesen az angolt. Ez ma „a” világnyelv. Ahogy a XIX. század közepeig a latin volt Európában a „közös nyelv”, legalábbis az iskolázott néprétegek körében. Lehetett menni továbbtanulni bármelyik európai egyetemre, ha valaki a középiskolában rendszeren elsajátította ezt a nyelvet. Ahogy most is lehet, az Erasmus program keretében, de csak ha tudunk angolul.

Hallgatóinknak, amikor valamelyik diplomamunka témánkra jelentkeznek, szintén felteszük a kérdést, „melyik nyelvet ismered?”. És ha nem az angolt mondják, akkor melegen ajánljuk, hogy minél hamarabb kezdjenek hozzá ennek a nyelvnek az elsajátításához, hiszen enélkül a vonatkozó szakirodalomhoz nem fognak hozzáférni.

Nem is olyan régen a PhD képzésnél, előtte a kandidátusnál, elég volt két idegen nyelv ismerete. Ma már az is benne van a szabályzatban, hogy ezek közül az egyiknek az angolnak kell lennie.

Emlékszem, Jenser Gábor, már túl a hetvenen, többször is kesergett azon, hogy mennyire sajnálja, hogy német nyelven jelentette meg írásának egy részét. De ne menjünk olyan messzire. Ugyanis amikor én még Erdélyben iskolába jártam, nem is volt angoltanár a gimnáziumunkban; francia, német, és orosz volt az oktatott idegen nyelv. Budapesti barátainkat is azért irigyeltük, hogy gyerekeiket az NDK-ba küldik ki nyelvet tanulni. Felesleges volt? Természetesen nem, de ha meggondoljuk, hogy a németek többsége tud már angolul (és milyen jól!), akkor azért elgondolkodunk azon, hogy milyen gyorsan változik a világ.

HA

Rovarász kortársaink

In memoriam Szécsényi Lajos (1945–2017)

Ez év január 20-án, hosszú betegség után elhunyt Szécsényi Lajos festő, a Magyar Rovartani Társaság és a Herman Ottó Biológia Kör tagja.

Nem ritka összefüggés, hogy a képzőművészt épp a természet szépsége ragadja meg és készletti alkotásra, esetleg ébreszt benne mélyebb érdeklődést a természet tárgyai iránt. Szécsényi Lajos egyénisége – amellet, hogy alkotásai főképp tájképek – a lepkék iránti érdeklődésében, azok gyűjtésében, kutatásában és részben a megörökítésében teljesedett ki. Lelkesen kutatta a Balaton-felvidék nagylepke faunáját és szívesen látogatta lepkegyűjtés céljából egyebek között a Kiskunság természeti területeit, valamint Erdély magashegységeit is. Hosszú lenne felsorolni mindazokat az országokat, vidékeket, ahová külföldi gyűjtőútrajai elvezettek, közöttük nem utolsósorban (három ízben) a „világ tetejére”, a Himalájára is. Életútjának teljességéhez tartozik, hogy eközben négy gyermek odaadó édesapja volt.

Szécsényi Lajosnak, mint lepkésznek az emlékére „A lepkészet története Magyarországon” c. kötet (Szabóky Csaba, 2007), a Balaton-felvidéken végzett faunakutatását feldolgozó tanulmánya, az *Asteroscopus syriaca* ssp. *decipulae* bagolylepke a Balaton-felvidéken elsőként általa megtalált nőstényének tudományos leírása, valamint a tiszteletére róla elnevezett *Phlogophora szecsényii* (Hreblay & L. Ronkay, 1998) őrzik.

Simonyi Sándor, Budapest

Szécsényi Lajos életéről, műveiről többet megtudhatunk, ha megnyitjuk az alábbi linket:

<http://users.atw.hu/lepart/galeria.html>

MRT hírek

2017. április 27-én került sor VARGA ÁKOS: „*Táji környezet, peszticidterhelés és tápnövény-fitofág fenológiai szinkronitás hatása almaültetvények poloska (Heteroptera) együtteseire*” című doktori (PhD) értekezésének nyilvános vitájára, a Szent István Egyetem Budai Campusán. A jelölt dolgozatát sikeresen megvédte.

Opponensek voltak:

Kiss Balázs és Torma Attila, témavezetők: Markó Viktor és Haltrich Attila

Az értekezés megtekinthető a www.szie.hu/meghivo, valamint a www.doktori.hu oldalakon.

M E G H Í V Ó

Az MTA Doktori Tanácsa meghívja Önt
SZŐCS GÁBOR:

„Szexferomonok szerepe a lepkéknél, új kommunikációs csatornák feltárása és alkalmazásuk lehetőségei a környezetkímélő növényvédelemben”

című MTA doktori munkájának **2017. május 16-án 1100 órakor**
az **MTA Könyvtár és Információs Központ Konferenciatermében** (Budapest, V. Arany János u.
1. II. emelet) tartandó nyilvános vitájára.

Hivatalos bírálók:

Bakonyi Gábor, az MTA doktora

Török János, az MTA doktora

Varga Zoltán Sándor, a biológiai tudomány doktora

A doktori értekezés megtekinthető az MTA Könyvtárában (Budapest V., Arany János utca 1.). A nyilvános vitában minden jelenlévő részt vehet, és írásban előzetesen is, a hozzászólást aláírásával vállalva észrevételt is tehet. Az értekezés és a tézisek megtekinthetők az MTA honlapján:

<http://mta.hu/doktori-tanacs/folyamatban-levo-doktori-eljarasok-105296>

Sajtófigyelő

„Hat hónap börtön két megölt, ritka lepke miatt”, „Börtönbe küldik az elvetemült pillangóvá-dászt”, „Fél év börtönt kapott, mert megölt két lepkét”

– ilyen és hasonló címekkel tudósított a hazai bulvármédia arról, hogy egy 57 éves lepkészt Angliában 6 hónap börtönre, 250 óra közmunkára, a perköltségek megfizetésére (300 angol font) ítélték. Súlyosbítás, hogy a bíró ezen felül még öt évre azt is megtiltotta neki, hogy felkeresse azt a három természetvédelmi területet, ahol azok a ritka lepkék élnek, amely begyűjtése miatt elítélték. Azt, hogy felfüggesztet kapott, a blikkfangos irományok valamiért elfelejtették megemlíteni, az csak az eredeti, angol híradásból derül ki.

Na de mi is történt valójában? Amint a tudósításból kiderül, egy olyan boglárkafajról van szó (nagyfoltú hangyaboglárka, *Maculinea arion*, Magyarországon eszmei értéke 50.000 Ft), ami a szigetországból már 1979-ben kipusztult, de 2004-ben svédországi populációkból származó egyedekkel visszatelepítették. A gyanúsított hiába védekezett azzal, hogy a házkutatásnál talált példányok Franciaországból származnak (a faj a kontinensen nem annyira ritka, mint Nagy Britanniában), terhelő bizonyíték volt ellene, hogy tanúk vallották, miszerint látták, amint a természetvédelmi területen lepkéhálóval a kezében rohangált. Az sem szolgált a mentségére, hogy az inkriminált példányokat az eBay-en árulta...

http://index.hu/kulfold/2017/04/07/hat_honap_borton_ket_megolt_ritka_lepke_miatt/

<http://www.nlcafe.hu/ezvan/20170407/pillango-nagyfoltu-hangyaboglarka-gyujtes-borton-anglia/>

HA

Rövid Hírek

Vlegyásza rovarásztábor, 2016. július 24–30. Régi vágyunk teljesült azzal, hogy végre a Bihari-havasok keleti tömbje, a Vlegyásza-hegység alatt üthettünk tábort. 2005-ben a Boga-völgyében, 2009-ben az Áló-völgyben voltunk, de folyton vágytunk a hegységnek ebbe a keleti részébe is, melynek hívogató gerincét annyiszor láthattuk már, amikor Kolozsvárról Nagyvárad felé autózva, Bánffyhunad környékére értünk. Tudtuk, hogy itt nem lesznek sziklaszurdokok, nagy alpesi legek, 2000 m feletti csúcsok, de pont ezért határoztunk úgy, hogy 2016-ban erre a vidékre jövünk.

Rendhagyó volt a szállásunk is, mivel nemhogy 63 helyet, de akár 200-at is tudtak volna biztosítani, ha igényeltük volna.

Rekicei-vízesés

foto: Haltrich Attila

Magyar volt a tulaj, a színromán Székelyjő község határában, ez is meglepetés. De az is, ami kezdetben fel sem tűnt, a „keresztény panzió” (milyen lenne, muszlim?) megjelölés, ami akkor derült ki, amikor közölték, hogy disznóhúsból készült ételt valamint alkoholt nem szolgáltatnak fel. Tehát adventista („szombatista”) hagyományokat követek, ami végül is nem volt rossz számunkra, mivel így a megszokott vendégelői ár helyett harmadáron ihattuk a sörünket, amit egy nagyváradi hipermarketben már az odaúton beszereztünk.

Már tavasszal voltak olyan hangok, hogy „esős nyarunk lesz”, de hát mindenki tudja, hogy ezt nem lehet megjósolni. Most azonban bejött, tényleg alig telt el nap, hogy ne fogjunk ki egy jó kis zuhét. És ez még jobban igaz a hegyvidékre, főleg a Biharra, amit egyébként is Románia legcsapadékosabb helyei között tartanak számon.

Úgyhogy akkor is eláztunk, amikor a Vlegyásza (Kalota) csúcsot (1836 m) másztuk meg, és akkor is, amikor a Fehér Kövekhez és a Rekicei-vízeséshez mentünk. Ez utóbbi viszont az egész táborozás leglátványosabb élményével ajándékozott meg bennünket, amikor a

hirtelen záportól hatalmasra duzzadt patak omlott alá, ahol még órákkal előtte nyugodtan fényképeztünk.

És bár rovarantani szempontból nem láttunk semmi izgalmasat, csak a július végi megszokott fajokat (azokból is csak keveset), gombával viszont tele voltak az erdők. Szerencsére ez alkalommal, először a táborozásaink történetében, hivatásos gombász is volt velünk, aki minden este bemutatta az aznap talált fajokat.

Ábel, a lelkes lepkevadász...

nyos templomok.

Az odaúton Nagyvárad központján sétáltunk végig, meglátogatva a nagyváradai római katolikus székesegyházat, ami a legnagyobb barokk stílusban épült templom Romániában. Hazafele Sebesvár romjaihoz másztunk fel, majd pedig Csucsán álltunk meg az egykori Boncza-kastély alatt, ahol azután megnéztük a nemrég felújított Ady múzeumot, valamint Octavian Goga (aki románra fordította az *Ember tragédiáját!*) és felesége mauzóleumát, a Szilágyságból odaszállított 18. századi fatemplommal.

Ennyit röviden. De aki még sok-sok képet szeretne látni a táborozásról, itt meglehet:

<https://goo.gl/photos/bxKBC5wiFb4CPGft5>

Magyarvalkó, református templom

foto: Háltrich Attila

HA

Két kerék vagy négy kerék? 2. rész

És az Issekutz gyűjtemény? Lássuk, mit tudunk róla.

Jenser Gábortól tudjuk, hogy Issekutz László és Kosztarab Mihály 1956 novemberének közepén még bejárt munkahelyére, a Balás Géza által vezetett Rovartani Tanszékre a Gellért-hegy oldalába. Ugyancsak az ő visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy ekkor még mindketten azt hangoztatták, hogy nem szándékoznak elhagyni az országot. Mindenesetre pár nap múlva már mindketten átlépték az osztrák határt. Ennek Kosztarab Mihály könyvében egy egész fejezetet szentel. Jenser Gábor szerint Laci bácsi menekülésére igen hirtelen kerülhetett sor: „kocsit küldtek érte Bécsből, ami még aznap

át is vitte a határon”. Nem sok mindent vihetett magával, de ami biztos, hogy a lepkegyűjteménye ott maradt a lakásban.

De lássuk, hogyan emlékszik a dobozok elszállításáról Vojnits András:

„Laci bácsi valóban a belvárosban lakott, a Kiskörúton belül. A távolság a lakása és a Károlyi palota között jóval kisebb volt, mint a Baross utcai útvonal. Az ő gyűjteményének mentésére is novemberben került sor, amikor már nem volt az országban. Lajos bácsi (Kovács Lajos) tartott tőle, hogy a hatóságok lefoglalják a lakást. Hogy akkor ki volt ott, amikor mi akcióba léptünk, meg nem mondhatom. Még az is lehet, hogy Lajos bácsinak volt kulcsa.”

Lehet, hogy a „vörös egyetemen”, ahol félt a besúgóktól, nem merete említeni elutazását, Kovács Lajosban viszont megbízott? Lehetséges, sőt, immár biztos. Nagy valószínűséggel, a dobozokat tároló szekrény a lakásban maradhatott a dobozok elszállítása után, mivel, ugyancsak Vojnits András szerint:

„Nekem az rémlik, hogy Issekutz dobozai egymáson halmozódtak a szoba végében (a Károlyi-palotában). Ha át is kerültek a szekrények, ez csak később történhetett.”

Szabóky Csaba „A lepkeszét története Magyarországon” c. könyvében ezt olvashatjuk Issekutz Lászlónál: *„Mintegy 40.000 példányt számláló gyűjteményét és könyvtárát a TTM-re hagyományozta”*. Így utólag, a visszaemlékezések tükrében, úgy tűnik, hogy ebben az esetben is „mentésről” volt inkább szó, ha nem is a tűztől és a víztől...

Még érdekesebb egy újabb hiteles szemtanú, az akkor 16 éves Rác Gábor hogyan emlékszik vissza azokra a napokra:

„November 5-én bejöttek újra a szovjet csapatok, aznap a csomópontokat foglalták el, majd szerintem az ellenállás miatt legalább négy napnak kellett eltelni, hogy az utcákon közlekedni lehetett. Tehát a mentés ezek alatt a napok alatt nem történhetett. Azon a kérdéses napon Issekutz Laci bácsi jött fel hozzánk, elkért szüleimtől – akik meglehetősen nehéz szívvel engedtek el azzal, hogy jó lenne, ha ebéd tájt hazajönnék.

Gyalog kellett mennünk – az Apponyi tér, Kecskeméti utcán a Baross utcáig. Háborús képek mindenfelé...

Mire mi odaértünk, már sokan sűrögtek-forogtak a Könyvtár előtti részen, kötélen aláeresztett dobozok kikötözését és továbbadását végezték.

Ha hiszed, ha nem, én nem is voltam fenn a Lepketárban, mert arra kértek, álljak be segíteni, és azon nyomban ez is történt – jöttek a dobozok felülről, mi szétszedtük néhányan, és továbbadtuk azoknak, akik a csapóajtón keresztül vitték ki az utcára. Én csak ebben vettem részt, feltehetően úgy két óra tájt hazamentem. Akkor csak a fedett bejárati udvarba várt elszállításra több doboz, én akkor sem tudtam, mivel és hová viszik a gyűjteményt, amikor elmentem a Baross utcától. Hazáig – közben félúton van a Károlyi-palota – nem találkoztam szállító járművel. Amit te most közöltél ve-

forrás: MTT archívuma

Baross utcai Állattár, a belső udvar felől, 1956

lem erről a szekérről, reveláció erejével hatott rám, nemcsak a két vagy négy kerék miatt, hanem azért is, mert a későbbi években nem került szóba az ügy, és érdekes az is, hogy a Károlyi-palotát tőled hallom először, és bár megfordult a fejemben, hogy vajon hová vihették a gyűjteményt, sosem kérdeztem meg.

Nos, ami érdekes lehet, és ami viszont nekem is rejtvény, az a következő. Issekutz Laci bácsi gyűjteményét a lakásából ismertem – no meg amikor a Főiskolára felvettek, Balás prof mutatta meg. Érdekes, nem kérdeztem meg, hogyan került oda, talán azért, mert annyit tudtam, Laci bácsi ott dolgozott, mint deklasszált elem a tanszéken, valami kitalált állásban.

Tehát '56. Hogy mennyire nem emlékszik az ember, Vojnitsnak azt írtam, hogy november 6-án vagy 7-én feljött hozzánk a lakásra Issekutz Laci bácsi Kovács Lajos bácsival. (Az alábbi történet csak néhány nap múlva történhetett.)

Laci bácsi elmondta, hogy ő Ausztriába megy, Burgenlandban lesz jószágigazgató, és felajánlotta szüleimnek és nekem, hogy kivinne magával, vállalná a taníttatásomat is. Szüleim bár megrendültek, de rám bízta a döntést a meglehetősen hosszúságú beszélgetést követően. Végül egyszerű okból mondtam nemet: azon a tavaszon sárgaságom volt, hat hétig nem hagyhattam el a lakást, alig bírtam ki, egyetlen vágyam volt akkor: csak még egyszer végig mehessek a Petőfi Sándor utcán. Arra gondoltam, nem bírnám ki a távollétet. Így hát maradtam.”

A Balás Géza tanszéken található lepkegyűjtemény – 40 doboz, pár ezer példány – nem azonos Issekutz Laci bácsi saját gyűjteményével (40.000 példány...). Rácz Gábor az előbbiről hitte azt, hogy az „az” Issekutz gyűjtemény. Ezt a gyűjteményt, napi 8 órában, oktatási, határozási céllal hozta létre, gondozta, és most is ugyanott található, ahol, és ahogy hagyta, a hallgatók nagy örömeire.

Csak hogy itt egy kis ellentmondás van Issekutz Laci bácsi lakásával kapcsolatban. Rácz Gábor szerint ugyanis Jenser Gábor visszaemlékezésében összekeverte az utcaneveket.

Jenser Gabi Fehérvári utcát ír, Fehérhajó helyett. Valóban nem volt gyermekük, ami bennem nagyon megragadt, ez a lakás akár a mi Petőfi Sándor utcai lakásunk, régi, 3,50 m belmagasságú, nagy szobából állt, cserépkályha fűtötte. Ők a hideg ellen úgy védekeztek, hogy a szoba bejárati ajtaját hatalmas pokrócszerű (mint a cserge) függönnyel takarták el, ezért fizikai nehézség volt bejutni.

Csak hogy a Fehérhajó utca nincs közelebb a Károlyi-palotához, mint az Állattár, pont ellenkező irányban, jó pár száz méterrel távolabb, ráadásul, még a Kossuth Lajos utcát is keresztezni kellett. Márpedig Vojnits András úgy emlékszik, hogy közelebb volt a Károlyi-palotához, mint az Állattár (?).

Hát, ennyi adatot tudtam (egyelőre) összeszedni a lepkegyűjteménnyel kapcsolatban. Lehet, hogy ha valaki jobban beleássza majd egyszer magát az TTM lepkegyűjteményének történetébe, még talál részleteket az '56 novemberi eseményekkel kapcsolatban is. Mindenesetre, ha valaki rendelkezik még információval, esetleg hallott valakitől további részleteket, írja meg, hadd egészítsük ki az itt leírtakat.

Maradtak nyitott kérdések bőven. Ilyenek például, hogy mennyi ideig tárolták ideiglenesen a lepkegyűjteményt a Károlyi-palotában? Az egész gyűjteményt átszállították, vagy csupán egy részét? Károsodott-e egyáltalán, mekkora volt a veszteség?

„...november 5-én pedig gyújtóbomba talált az Állattárba, és elégett 36 ezer madár, 22 ezer tojás, 13 ezer hal, 40 ezer kétélű és hüllő, 500 ezer puhatestű, 60 ezer szitakötő és recésszárnyú, 200 ezer légy, valamint 100 ezer szakkönyv és különlenyomat.”

http://www.nhmus.hu/hu/rolunk/muzeum_tortenete

Bálint Zsolt, Katona Gergely és György Zoltán tollából olvashatunk egy szépen illusztrált írást a Koy-gyűjtemény viszontagságairól („Túlélők”, a szabadságharc lepkéi – 2014. október 23.)

http://mttmuzeum.blog.hu/2014/10/23/koy_973#

Amit igazán sajnálok, hogy miért nem jutott eszembe úgy 25 évvel ezelőtt feltenni ezeket a kérdéseket mondjuk Gozmány Lászlónak, vagy másoknak, akik akkor még éltek.

Bálint Zsolt szerint „*a régi papíroknak utána lehet nézni. Legegyszerűbb lenne először Gozmány Laci bácsi levelezését végigolvasni. Vagy megnézni Kovács Lajos fondját.*”

Hát, reménykedjünk! Ki tudja, még mennyi érdekes információ derül ki. Végül is én csak azt szerettem volna megtudni, hogy 2 kereke, vagy 4 kereke volt a szekérnek, amivel a gyűjteményt mentették...

HA

Közben Katona Gergelytől érkezett a hír: *a Hangay-festményt megkapta a Múzeum, és Korsós Zoltán főigazgató úr úgy döntött, hogy a Tudománytörténeti Gyűjtemény veszi leltárba, ám fizikailag a Lepkegyűjteményben fogják elhelyezni.*

Szécsényi Lajos: *Este* (18x24 cm, olaj)